

Pojavljanje farmakološko aktivnih snovi v odpadnih vodah

Anita Klančar

Jurij Trontelj, Robert Roškar, Albin Kristl, Maja Zupančič Justin

Posvet kemijska varnost za vse: ZDRAVILA V ODPADKIH
- NEVARNE KEMIKALE V OKOLJU, oktober 2015

Pregled predstavitve

- Uvod
  - Vstop ZU v okolje
  - Problematika ZU v okolju
- Določanje prisotnosti ZU
- Ekotoksikologija
- Zaključek

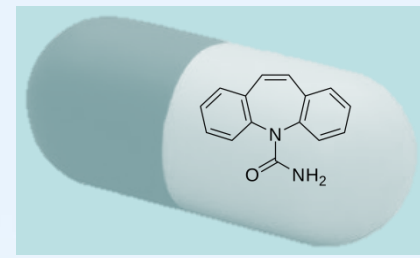

Pojavljanje ZU v okolju

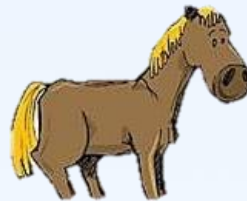
- **interes** raziskovanja prisotnosti, odstranjevanja in strupenosti takšnih analitov narasel
- napredna tehnologija omogoča opazovati **večje število** obravnavanih **analitov**, nižje meje zaznavnosti in meje določanja
- zanesljivo določimo zelo **nizke koncentracije** v nanogramskem območju

Vstop ZU v okolje

- človek
- živali
- industrija

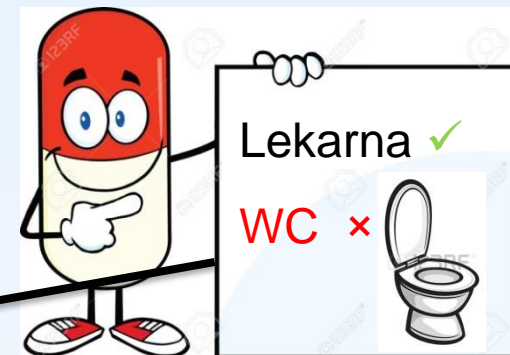

Industrija

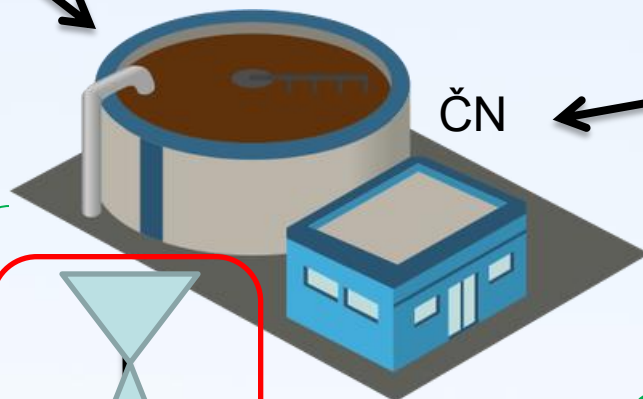

➔ Preostanek zdravil

ČN

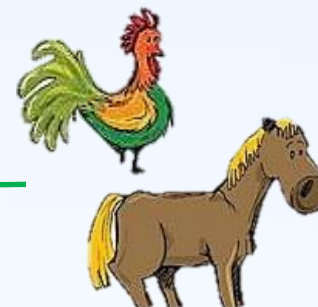
Uporaba aktivnega blata za gnojenje

Podzemne vode

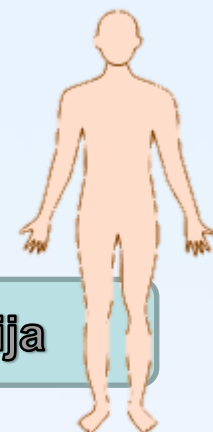
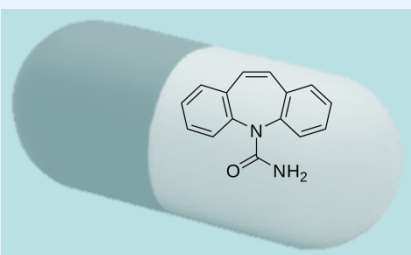
Površinske vode

Pitna voda

Uporaba ZU v veterini in vzreji živali

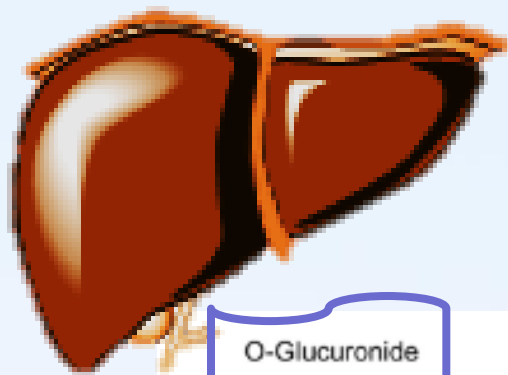
Distribucija

Sproščanje

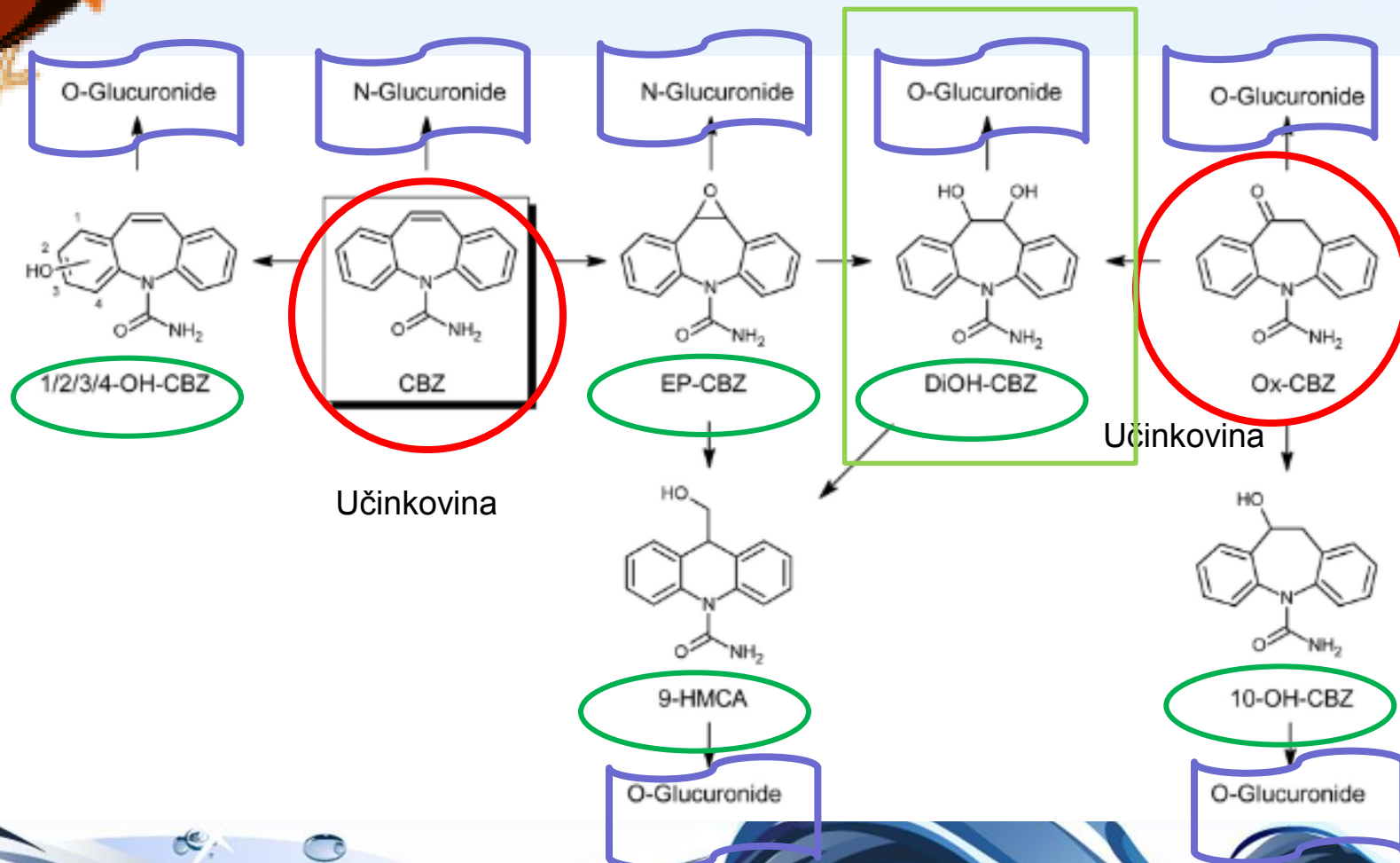
Absorpcija

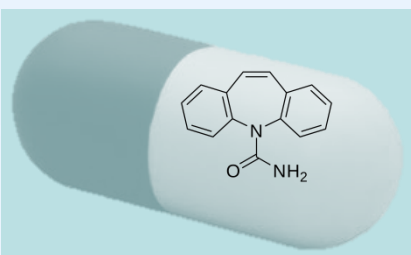
Metabolizem

Eliminacija

Metabolizem

Distribucija

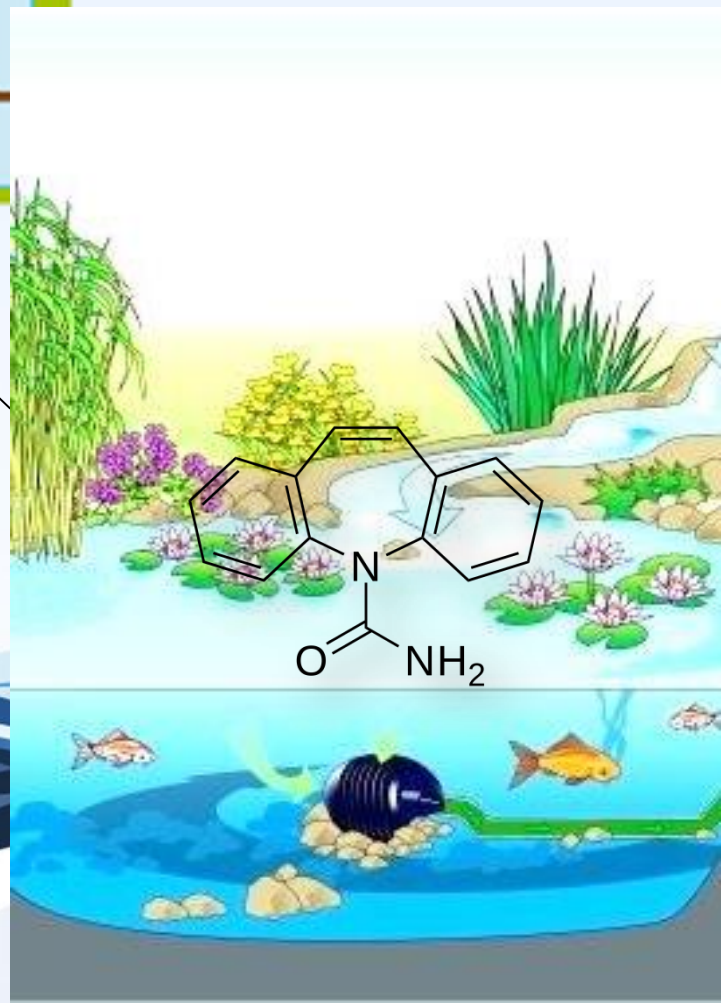
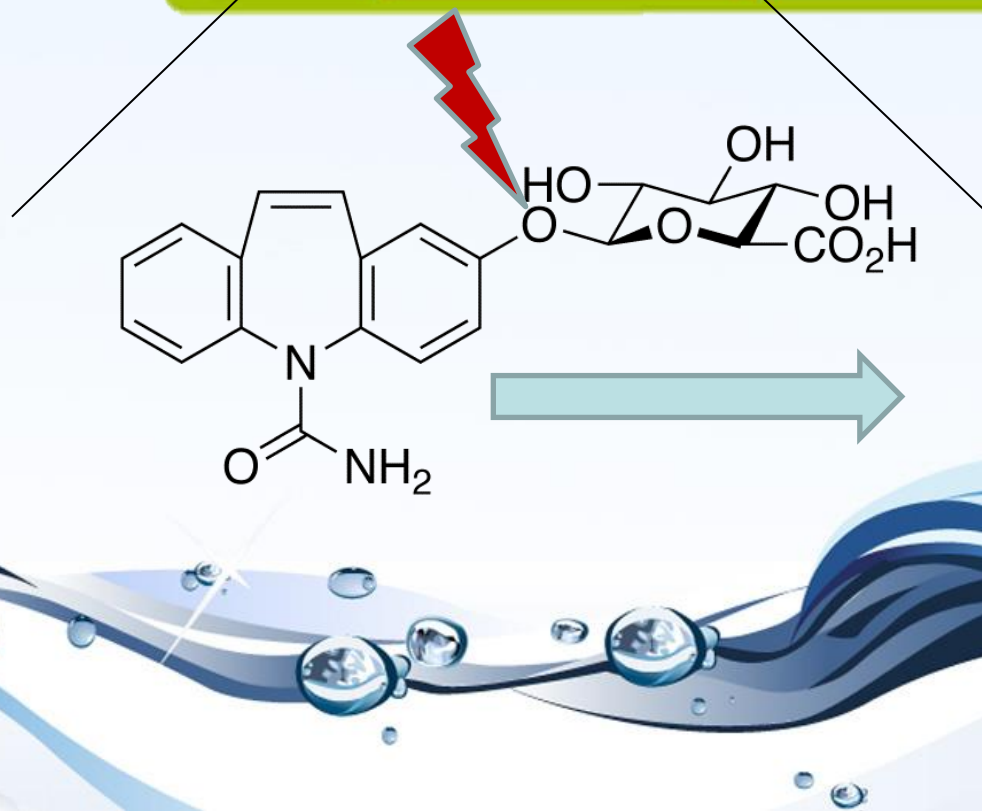
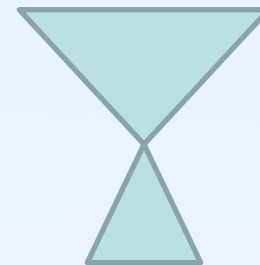
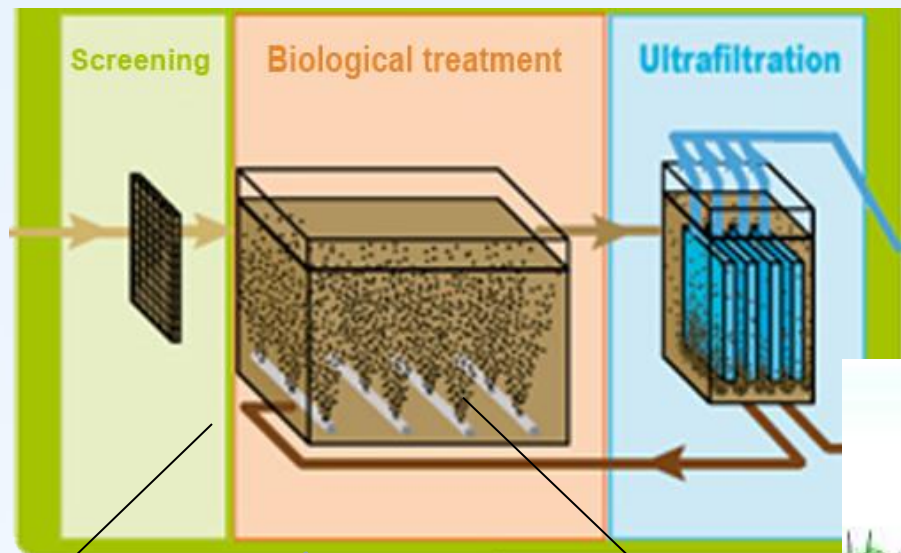
Metabolizam

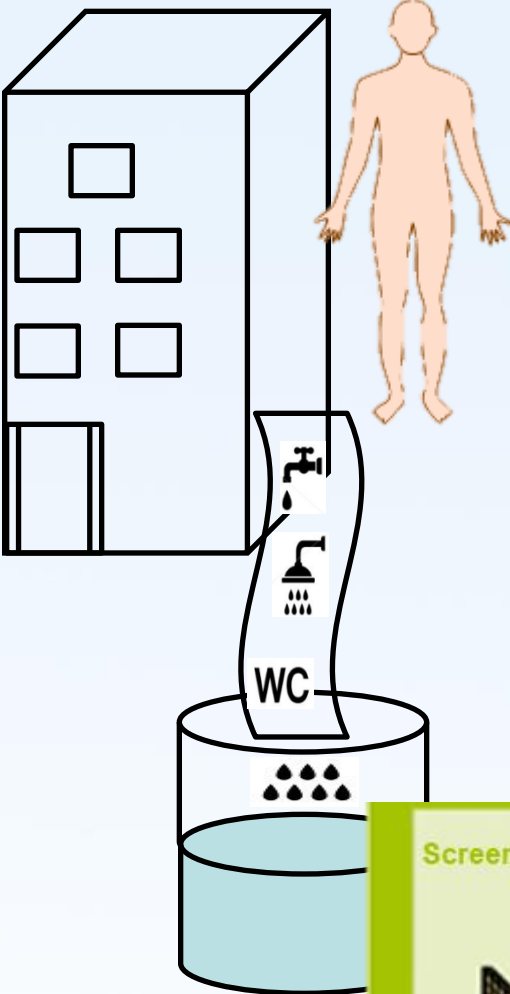
Sprošćanje

Absorpcija

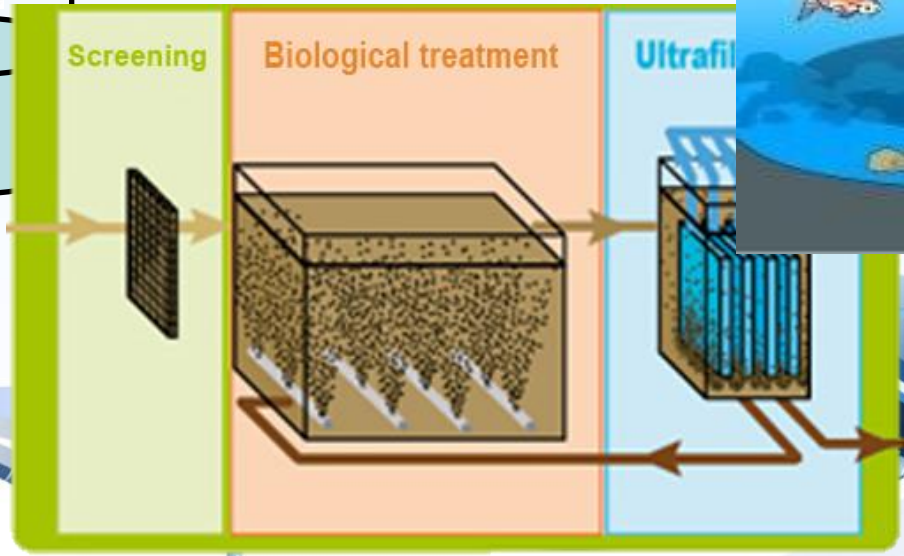
Eliminacija

čistilna naprava

odpadna voda

Farmakološke skupine ZU v okolju

- Antibiotiki
  - Analgetiki
  - Antidepresivi
  - Antiepileptiki
  - Estrogeni
  - Beta blokerji
  - Antilipidemiki
  - Citostatiki
-
- Prepovedane droge (THC, kokain)

Določanje prisotnosti ZU v okolju

- pripraviti izbor najpogostejše določenih učinkovin, ki bi potencialno lahko predstavljale grožnjo okolju
- razviti občutljivo analitsko metodo za določanje analitov v odpadnih vodah
- določiti koncentracije posameznih analitov v vodnih vzorcih

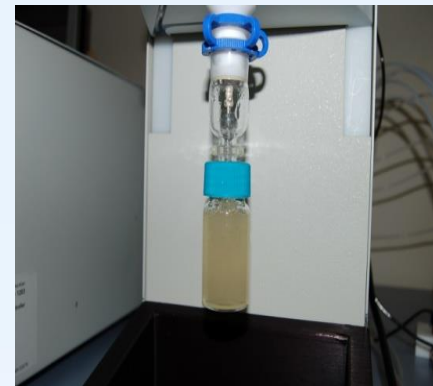

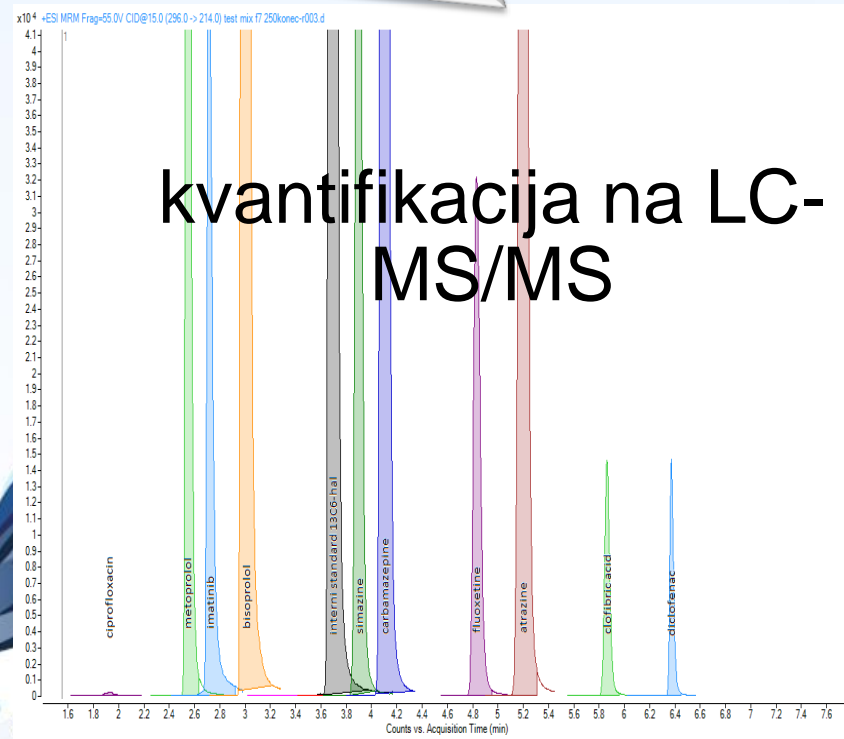
odvzem vzorca

elucija

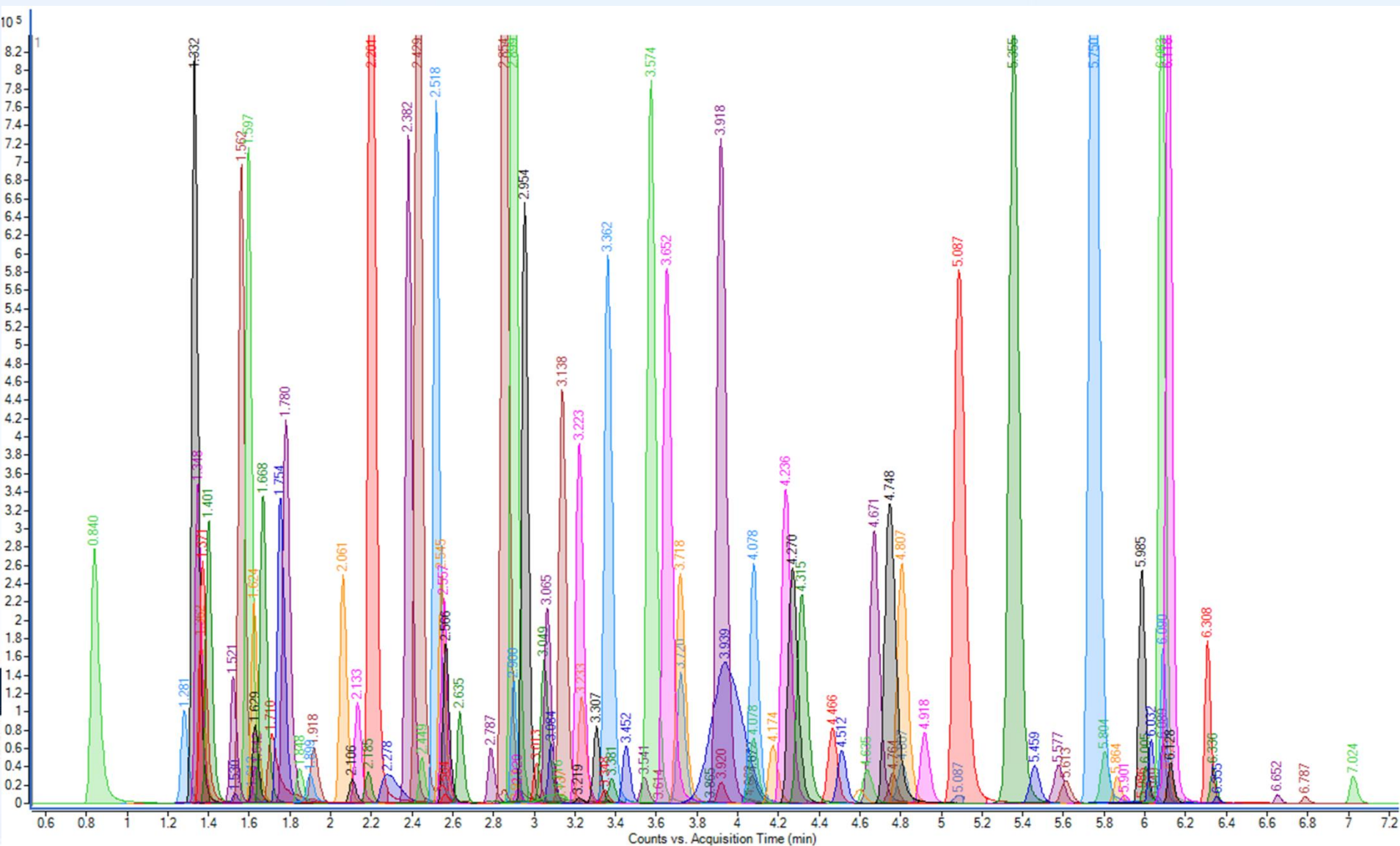

kvantifikacija na LC-
MS/MS

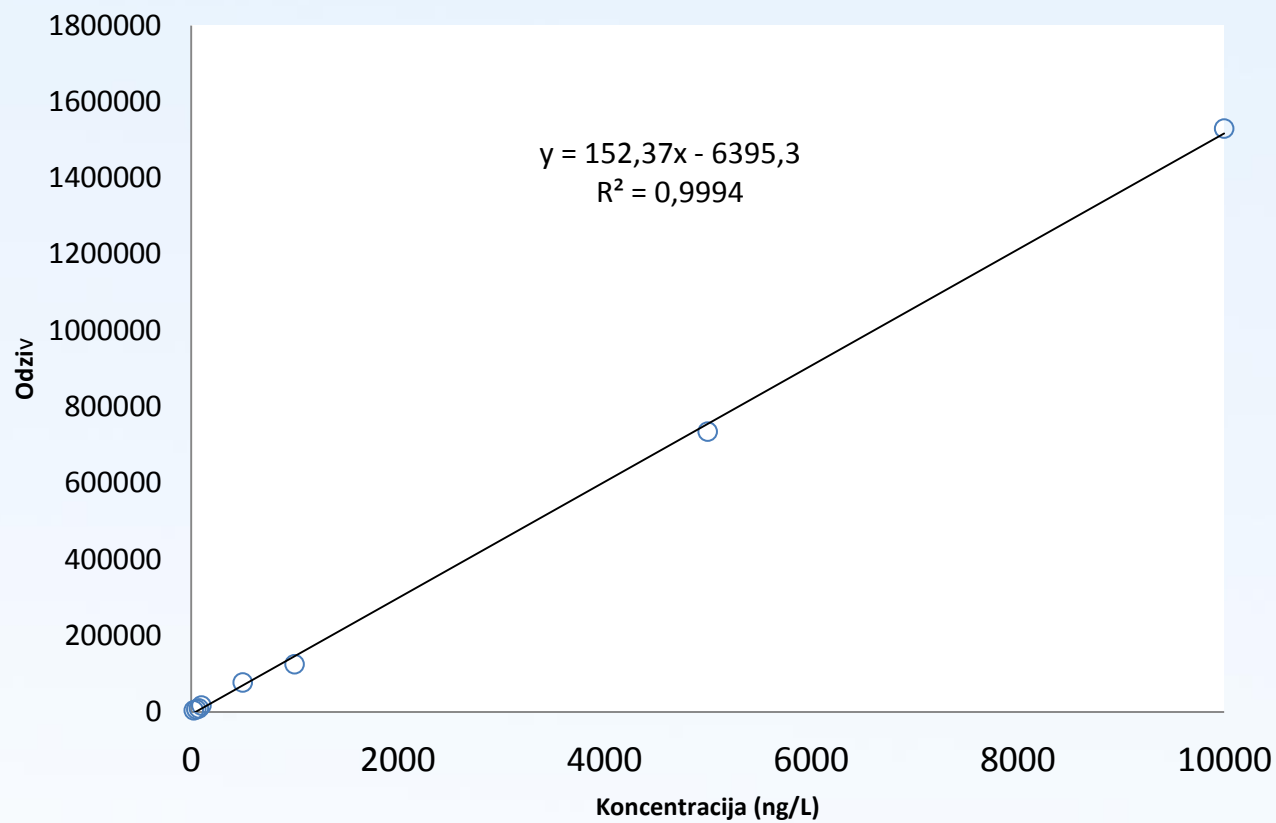

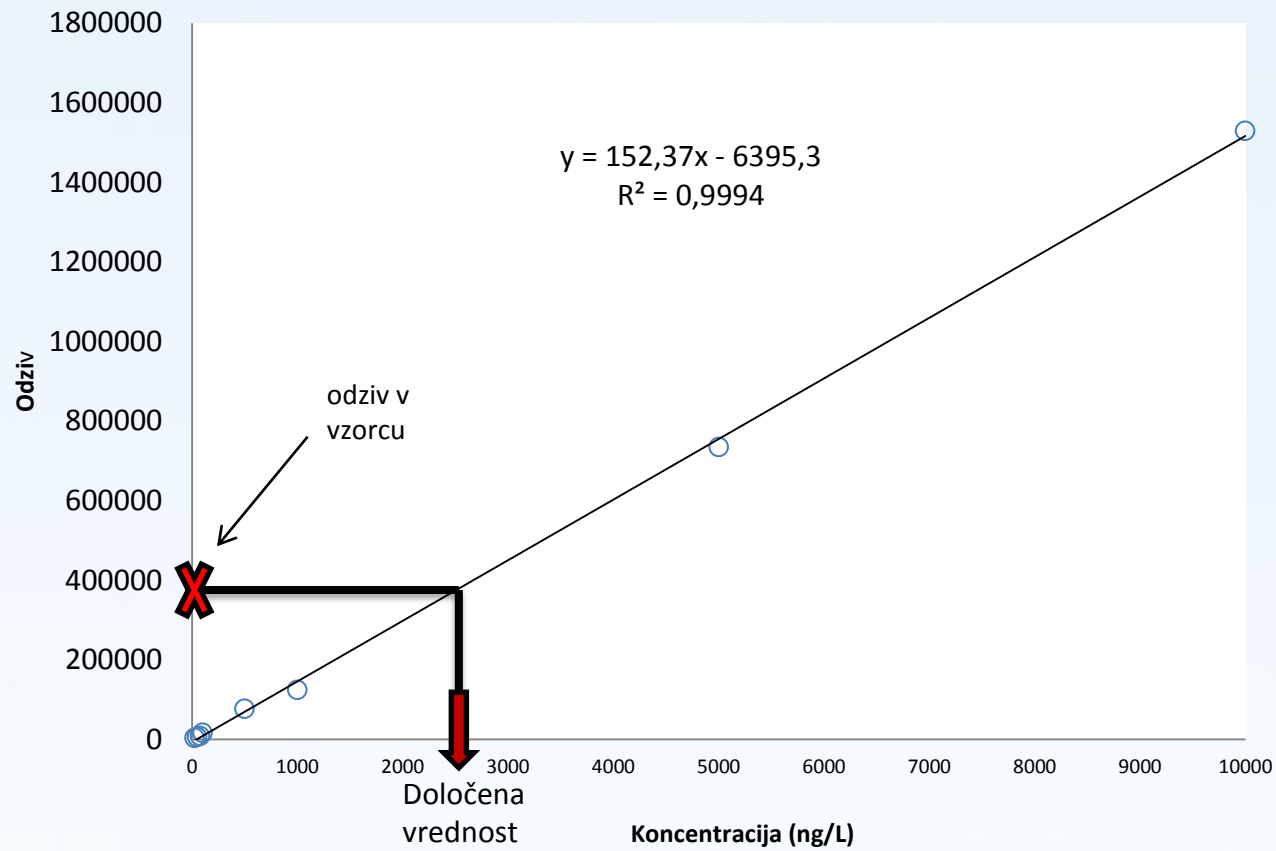

Kvantifikacija na LC-MS/MS

[illegible]

Ostale pogosto prisotne ZU v odpadnih vodah

Analgetiki	naproksen
	propifenazon
Antibiotiki	azitromicin
	ofloksacin
Vpliv na centralni živčni sistem	escitalopram
	venlafaksin
	lamotrigin
	karbamazepin
	kvetiapin
Vpliv na srčno-žilni sistem	irbesartan
	enalaprilat
	primidon
	rosuvastatin
	furosemid
	propranolol
	bisoprolol
	sumatriptan
Antimigreniki	pantoprazol
	ranitidin
Vpli na izločanje želodčne kisline	
Antimikotiki	ketokonazol

Ekotoksikologija

- **Ekotoksikologija** je veda, ki preučuje toksične (škodljive) učinke kemijskih snovi na okolje. Toksične učinke opredeli na ravni organizmov in jih združi v populacije.
- Za širše razumevanje vpliva onesnažil na okolje je potrebna interdisciplinarnost, zato se vključuje tudi sorodne vede kot so **ekologija**, **kemija**, **farmacija** in **druge**.
- Toksikološke raziskave v grobem razdelimo na akutne in kronične.
  - testi strupenosti na vodnih organizmih
- **Strupenost (toksičnost)** je pomembna okolju nevarna lastnost kemijskih snovi, ki je odvisna od **koncentracije snovi** in **časa izpostavljenosti**.
- **Ekološka ocena tveganje** (*ang. ERA - Ecological risk assessment*) se primarno osredotoča na učinke, ki jih izzove kemikalija v okolju.

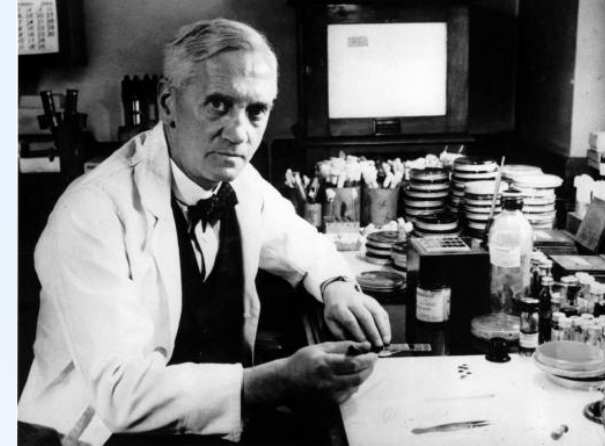
Negativni vpliv ZU na ne-tarčne organizme

- Analiti v okolju se večinoma pojavljajo v nizkih koncentracija (v sledovih) → znanstveniki predpostavljajo **nizko stopnjo akutnega tveganja**.
- Veliko **večje tveganje se pojavi ob kronični izpostavljenosti**. Vodni in drugi organizmi so izpostavljeni nizkim koncentracijam učinkovin **skozi celoten življenjski cikel**, kar lahko vpliva predvsem na **reproduktivnost ter razvojne in druge nepravilnosti**.
- Pri oceni tveganja je potrebno upoštevati posamezne farmakološke lastnosti ZU. Substance, ki delujejo nespecifično na organizem, bodo v okolju predstavljale manjše tveganje v primerjavi s substancami, ki delujejo specifično in vplivajo na točno določene fiziološke procese.

Antibiotiki

- So med **najpogostejše predpisovanimi učinkovinami** v humani in veterinarski medicini ter se pogosto uporabljajo kot promotorji rasti pri vzreji živali.
- Ob stalni izpostavljenosti nizkim koncentracijam antibiotikov lahko izpostavljeni organizmi **razvijejo rezistenco oziroma odpornost na njihovo delovanje, kar ogroža učinkovitost protimikrobnih učinkovin.**
- Dodatno:
  - Zavira rast zelenih alg (*Slenastrum capricornutum*)
  - Vpliv na preživetje in reprodukcijo (*V. Fisheri*, *D. magna*)

Alexander Fleming; penicilin 1928

Uporaba aktivnega
blata za gnojenje

Hormoni

- Zelo aktivne substance, ki delujejo že v zelo nizkih koncentracijah (1 ng/L).
- Najbolj pogosto so predpisovani estrogeni kot oralni kontraceptivi.
- Kronična izpostavljenost vodnih organizmov steroidom lahko izzove sintezo specifično ženskega hormona vitelogina tudi pri moškem spolu, kar posledično vpliva na motnje v reprodukciji, razvoj neznačilnih sekundarnih spolnih znakov in sintezo estrogenskih receptorjev.

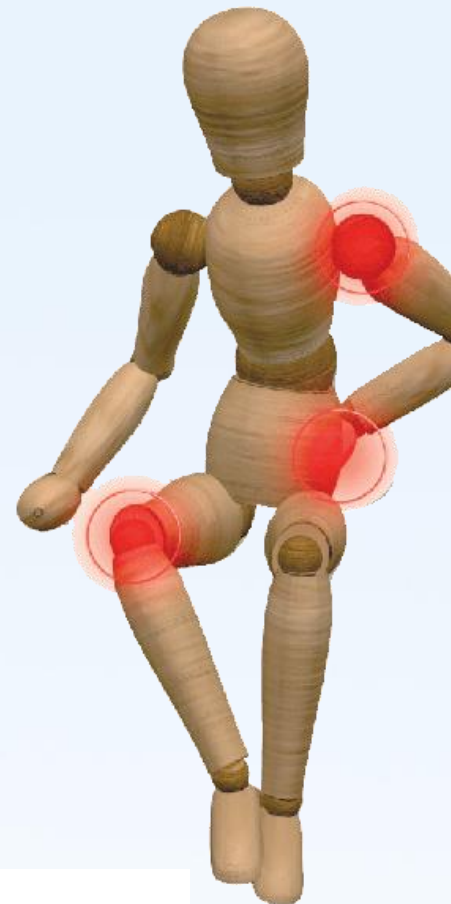
Splošno prisotnost estrogenov v okolju vpliva na razmerje med spoloma, zmanjšano sposobnost reprodukcije ter izginjanje moških osebkov.

Analgetiki

- Pogosto predpisovane učinkovine, hkrati pa so tudi na OTC listi zdravil.
  - diklofenak, ibuprofen, paracetamol, acetil salicilna kislina
- Pri ribah (šarenka, potočna postrv) citološke spremembe v jetrih, ledvicah in škrgah po 28 dneh.

Dodatno: Pogin jastrebov v Indiji in Pakistanu (nekroza ledvic)

26 ZDRAVILO, KI IZTREBLJA JASTREBE

sobotna priloga
13. decembra 2014

Znanstveniki so ugotovili, da je vzrok za pogin jastrebov v Indiji, Pakistanu in Bangladešu učinkovina diklofenak v veterinarskih zdravilih, ki so jo vsebovala trupla goveda, s katerimi so se hranili. Diklofenak, ki so ga Indija, Pakistan, Nepal in Bangladež prepovedali, sta lani odobrili Italija in Španija. Se iz napak nismo ničesar naučili?

ZU, ki delujejo na CŽS

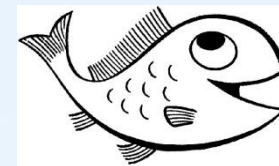
- antidepresivi, antiepileptiki
  - karbamazepin, venlaflaksin, fluoxetin, sertralin in njihovi metaboliti
- odstranjevanje v čistilnih napravah je zelo slabo (obstočnost)
- Vpliv na vedenjske navade rib, predvsem so manj odzivne na nevarnost in tako postanejo lažji plen plenivcem.
- Strukturne spremembe v jetrih, ledvicah in škrghah.
- Mešanica venlaflaksina, fluoksetina in karbamazepina je v ribah povzročila izražanje gena z avtizmom podobnimi lastnostmi.

razvoj rezistence na
antibiotike

antidepresivi (fluoksetin)
-bioakumulacija
-vpliv na vedenje rib

**Toksični vplivi
na okolje**

antiepileptiki
-bioakumulacija
-vpliv na vedenje rib

citostatiki – vpliv na DNK

beta blokerji – vpliv na beta
receptorje pri ribah

estrogeni – hormonski motilci
(sinteza vitelogina pri
moškem spolu rib) –vpliv na
reprodukcijo

pomanjkanje študij kronične toksičnosti
(izpostavljenosti kompleksni mešanici učinkovin, ki
lahko delujejo aditivno)

Zaključek

- največ študij izvedenih na antiepileptikih, antidepresivih in antibiotikih
- koncentracije učinkovin in njihovih metabolitov so največkrat v nanogramskem območju (ng/L) z izjemami, ki lahko dosežejo tudi koncentracije v mikrogramske območju ($\mu\text{g/L}$)
- koncentracije izmerjene v odpadnih vodah so običano višje od koncentracije v površinskih in podtalnih vodah

Hvala za pozornost!

This work was supported by the
LIFE+ project:
LIFE13 ENV/SI/466
LIFE PharmDegrade.
<http://lifepharmdegrade.arhel.si>

Kontakt:

anita.klancar@ffa.uni-lj.si
robert.roskar@ffa.uni-lj.si
jurij.trontelj@ffa.uni-lj.si

